

Allò que pensava... ho deia

La transició va ser un dels moments més importants a la vida de Joan Oliver/Pere Quart. La seva figura pública, ja ben consolidada, va aportar a l'ambient polític de la jove autonomia catalana un aire rebel i inconformista que moltes vegades va portar-li problemes. Les seves opinions sobre política cultural o sobre l'estat de la mateixa llengua catalana fetes durant aquells anys encara no han perdut, en molts casos, la seva vigència. Com a testimoni es recullen diferents moments d'algunes entrevistes que l'escriptor va concedir a finals dels setanta i primers vuitanta. Hom pot comprovar la veu aspra, però a la vegada irònica i sempre inconformista, de l'autor d'obres com *La fam*, *Saló de tardor*, *Vacances pagades* o *Poesia empírica*.

POLÍTICA CATALANA

La vida política catalana era un dels temes més recurrents sobre el qual opinava Pere Quart. L'any 1981, EL 9 NOU d'Osona va publicar una entrevista en profunditat en què el poeta sabadellenc veia el panorama polític de la manera següent:

"El primer error va ser acceptar una llei electoral elaborada per unes Corts franquistes; el segon, votar una constitució tan consentida; el tercer, redactar un Estatut de no-Autonomia com el de Sau. Han oblidat que autonomia vol dir autogovern, exactament. Obliden que l'Estat espanyol està en mans dels marmessors de Franco. Un altre dels grans errors va ser no desautoritzar Tarradellas quan va anar a Madrid a vendre's Catalunya d'amagat dels seus legítims representants: socialistes, Convergència, comunistes. Com voleu que amb aquests antecedents —i d'altres que em callo— el panorama polític, social i econòmic —i cultural— de Catalunya no sigui d'una tristesa total?" (EL 9 NOU, 18 d'agost de 1981).

"Jo penso —o somio— que l'únic camí que ens resta és establir una aliança estreta i ferma amb Euskadi per tal de plantar cara a qualsevol democràcia oligàrquica espanyola [...] El president Pujol, d'una banda ens excita a envigorir el nostre nacionalisme i de l'altra decideix que l'Onze de Setembre ha de ser una festa de flors i violes, berenars fraternals i voleïer de banderetes. Això vol dir que ell considera que la nostra llibertat és un fet, que tot va bé, que hem de ser bons minyons i obeir els amos de Madrid." (EL 9 NOU, 31 d'agost de 1984).

Aquesta és una de les idees centrals de l'escriptor. Queda més matisada quan li pregunten si Catalunya compta amb mitjans i llibertat per arribar a l'autogovern: **"Evidentment, no. I la culpa sobre qui recau? Sobre els nostres**

polítics irrisòriament anomenats nacionalistes. Un dels partits més poderosos continua, a més a més, en l'obsessió frenètica de dir-se socialista." D'aquesta afirmació s'aprofita tot. Joan Oliver pot exercir la crítica més descarnada als polítics catalans. Fins i tot s'atreveix a dir noms: **"El pobre Narcís [s'està referint al socialista Narcís Serra] vetlla per la defensa del país i per la integritat de la pàtria: Ceuta i Melilla i la lletra més autèntica de la Marxa Reial, aquella que diu: 'La Virgen María es muestra protectora...'. Qui li ho havia de dir!"** (EL Periódico, 25 de febrer de 1983).

L'escriptor sabadellenc és capaç de bel-ligeràncies com aquesta quan veu com, l'aleshores alcalde de Barcelona, Narcís Serra, agafa la cartera de Defensa al Govern de Madrid.

La seva ironia a definir la democràcia espanyola és esfereïdora pocs mesos després de l'intent de cop d'Estat del 23-F: **"La democràcia depèn de la Divisió de Brunete. I no cal parlar-ne més."** (EL 9 NOU, 18 d'agost de 1981).

ESTATUT D'AUTONOMIA

També exerceix la crítica ferotge pel que fa a l'Estatut d'Autonomia de Catalunya i la situació de la llengua i la cultura: **"L'esdevenidor de la nostra llengua, de la nostra cultura, de Catalunya tota, és d'una grisor que avança cap a la tenebra. Què en traurem d'enganyar-nos? El fet que la degradació moral afecti tota la civilització judeocristiana no em consola gens. Però allò que més em fibla és l'hostilitat amb què ens tracta el poble veí. Creieu que els hem fet algun dany? Per a un país que havia estat lliure, com el nostre, és tan feridor veure's mal casat o mal amistançat amb un poder que no li permet ni aixecar el cap! Fins i tot ens acusen d'imperialistes, ja ho sabeu! Quan un s'adona que l'Espanya de les Autonomies ha estat la mofa i l'ensarronada i la humiliació més greu, més ofensiva de què Catalunya ha estat objecte sota els Trastàmares, els Àustries i els Borbons!"** (EL Periódico, 25 de febrer de 1983).

La duresa del discurs polític de Joan Oliver sembla que avui en dia encara té la mateixa validesa que quan el va fer per a molta gent. I encara pot ser més agressiu amb la situació política catalana de la transició quan explica el seu parer sobre l'ideal polític de Pujol: **"L'ideal polític d'en Pujol sembla: serem quatre províncies distingides dins d'un realme sòlidament borbònic."** (EL 9 NOU, 18 d'agost de 1981).

ENSENYAMENT I EDUCACIÓ

La fórmula que proposa Joan Oliver per millorar la societat catalana és ben clara: **"Jo, de moment, empraria els pocs diners que ens tornen els de Madrid en l'ensenyament i l'educa-**

ció. No subvencionaria les escoles dites religioses ni les privades de luxe. Un dels mals de la Reinaxença va ser l'ensenyament religiós, retrògrad i espanyolista. Jesuïtes, Sagrado Corazón, Jesús-Maria... D'aquells altres sortiren els qui després van ser els homes i les dones que manaven. I bisbes, canonges i notaris terratinents." (EL Periódico, 25 de febrer de 1983). Ningú se'n salva de les paraules d'Oliver, dures, pessimistes, però sobretot crítiques i, en molts casos, sarcàstiques. Ni els mateixos catalans estan exclosos del seu discurs apocalíptic, a la mateixa entrevista el mateix es pregunta: **"Quants catalans conscients hi ha a Catalunya? No vull aventurar xifres, m'avergonyiria. Diuen que les civilitzacions han estat sempre obra de les minories. Millor que tinguem sort."**

GENERALITAT I SUBVENCIONS

El seu punt de vista sobre la política de subvencions també és molt particular en un moment molt delicat per a la política autonòmica: **"No subvencionaria teatre per als burgesos, sota el nom de cultura popular. Som un país capitalista i si els burgesos volen escoles carques i teatre que se'ls paguin ells mateixos. M'han dit que el muntatge d'una obra d'Ibsen va costar a la Generalitat deu milions... És possi-**

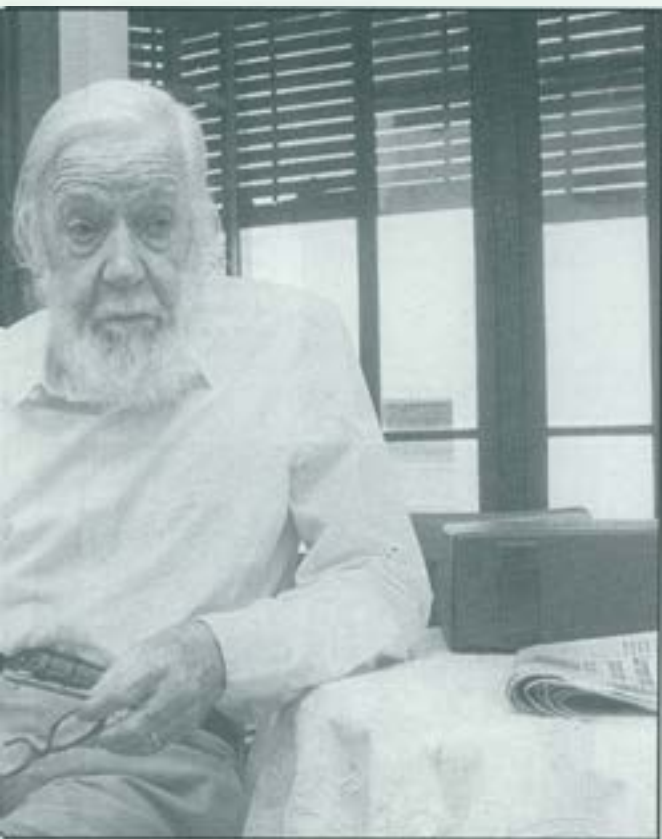
ble? De primer, cal elevar el nivell de la pobra gent que han cercat refugi a Catalunya fugitives de la fam i de l'abandó secular que sofrien." No es pot ser més dur i més explícit alhora.

Aquesta entrevista, feta pel periodista Joaquim Roglan quan Joan Oliver tenia 84 anys, té un petit retrat de l'autor vallesà que defineix acuradament la seva figura, per altra banda prou clara després de tota aquesta sèrie de comentaris. Roglan va dir de Joan Oliver: **"84 anys, jubilat de tot menys de l'activitat mental, la paraula i una peculiar capacitat de convertir en poesia una realitat massa evident. Una llarga vida de la paraula resistent, crítica, irònica i mordaç, perquè no li agrada posar l'altra galta. Amb una visió i una vivència de la Història suficient com per sentir temors pessimistes i certa ràbia davant certes repeticions. Tota una vida expressant veritats d'aquelles que més d'un pensa, i pocs gosen dir. Ell sí, perquè ell és Pere Quart i ja s'ha guanyat dir allò que vulgui dir sobre la nostra tribu, i a la seva manera."** (EL Periódico, 25 de febrer de 1981).

Joan Oliver exercia la crítica des del realisme dels fets, però això no significava per a ell la claudicació. Com analitzava la situació política de la transició? Amb contundència: **"Els catalans moderns mai no hem estat gent de metralleta. Ni que sigui per defensar**

Allò que deia... ho pensava

la nostra supervivència. Però tenim el deure ineludible d'aprofitar al màxim, fins a la descortesia i a la groleria, el diàleg i la negociació. Quan [...] els nostres dirigents van fer cap a la Moncloa per discutir la jugada amb Suárez (l'Estatut) –president democràtic d'una Espanya no apta per a la democràcia– l'estira-i-arronça arribà a un punt en què els catalans tenien la paella pel mànec: les cambres espanyoles esperaven l'Estatut, per tal de retallar-lo tant com fos possible. Sí, en posar-se sobre la taula el tema de les províncies i dels governadors civils i, encara més, del delegat de l'Espanya negra i dels delegats dels variats ministeris de Madrid, és quan els nacionalistes, socialistes i comunistes catalans havien de tancar-se a la banda, hermèticament, desconsideradament." És obvi que aquest era el desig de Joan Oliver, la realitat, però, va anar per un altre cantó.

CENTRE DE POLÈMIQUES

Poques són les entrevistes dels anys de la transició fetes a Joan Oliver que no busquessin declaracions polèmiques del poeta vallesà. Ell no tenia cap inconvenient a agafar el toro per les banyes i responia amb sinceritat tot allò que li preguntaven. Per aquesta raó els perfils periodístics sobre ell eren molt políti-

zats, fins i tot quan es parlava de teatre o de literatura. Al llavors encara viu *Diario de Barcelona, El Brusi*. Oliver va ser entrevistat el 17 de maig de 1983. En aquesta entrevista l'escriptor va carregar contra els socialistes que s'havien estrenat al Govern central i contra l'Estat: "L'Estat, en conjunt, encara no és apte per a la democràcia. I els qui ara el governen gosen dir-se socialistes i obrers! Pregunta'ls si han mogut ni un dit per instaurar la reforma agrària. Andalusia, què necessita, què damana? No pas autonomia, sinó veure destruït el latifundisme [...] Altrament, cert que hi ha molts parats, però ningú no parla dels paràsits que infesten el país... Si no sabem ser democràtics com podem dir-nos socialistes?"

Amb afirmacions com aquestes i d'altres de més polèmiques no va ser estrany que l'any 1985 un jutge obrís un sumari contra Joan Oliver per un comentari fet a TVE per presumptes injúries a l'Exèrcit i al president de la Generalitat. Segons la demanda, Joan Oliver va dir: "No vull honors. El que vull és tenir dignitat. L'honor és cosa de militars i aquests són els únics que no en tenen." Respecte al president de la Generalitat, Jordi Pujol, segons va afirmar el demandant, curiosament un periodista del diari ABC, l'escriptor va dir: "Obiols, que és més ase que Pujol."

UNA TELEVISIÓ PER A CATALUNYA

Un altre tema que sovinteja en les entrevistes a Joan Oliver és la creació d'una televisió catalana. Des del primer moment, ell ho tenia molt clar: "Una televisió catalana de debò –però caldria que els locutors i locutores sabessin parlar correctament la nostra llengua– és d'una necessitat absoluta. Si no l'aconseguim, naufragarem molt de pressa." (EL 9 NOU, 18 d'agost de 1981). Les seves paraules poden arribar fins i tot al dramatisme: "Gairebé ploro de ràbia quan penso en la tremenda necessitat que tenim d'una televisió catalana, on tothom s'expressi correctament. Fa quinze dies que vaig escoltar el Sr. Maragall (alcalde de Barcelona) i amb profunda pena vaig comprovar el que ja em temia: va amollar, amb tota naturalitat, dos algo i un bueno. De casos com aquest en deu estar plena la memòria del meu admirat amic Puyal." (*Diario de Barcelona*, 17 de maig de 1983).

La llengua és una de les seves preocupacions més importants. No dona cap concessió: "Es parla poc i malament fins i tot per la TV catalana. Si es tracta de locutors és imperdonable i funestíssim [...] He dit que es parla poc en català i en aquest cas em refereixo sobretot a Barcelona. Em passejo per l'avinguda a l'hora de sortida dels col·legis i la meua esgarrifança és cada cop la mateixa: nens i nenes enraonen o criden en la llengua de l'ocupant. Gairebé tots! Què fan els mestres? Què fan els pares?" (EL 9 NOU, 31 d'agost de 1984). Tampoc el català que s'escriu no el satisfia: "A la llengua escrita el panorama és llòbrec. Som incaços de posar al mercat diaris i revistes. No s'aguanten o no creixen ni amb subvencions [...] La causa és que no els comprem, no els llegim, no els volem llegir! [...] De llibres se n'editen qui-sap-los, però, quants se'n venen i quants se'n llegeixen? Altrament assistim a una epidèmia estranya: els adolescents es fan filòlegs a centenars." (EL 9 NOU, 31 d'agost de 1984).

En aquesta mateixa entrevista, Joan Oliver aventura una peculiar proposta, de tan obvia, per millorar la llengua als mitjans de comunicació: "Senzillament el català d'en Fabra. Als països civilitzats, els governants, els professors, els actors, els locutors utilitzen una llengua correcta i diria neutra, sense accent. Em fa riure que un Suárez, un González, un Guerra diguin tranquil·lament a les Cambres o per la TV coses com: "soy cociente", "esato", "el Jefe del Estao", etc.

CERTA 'POESIA'

Els temes literaris, la seva obra dins la literatura catalana, són temes que es tractaven a les entrevistes dels diaris d'informació general de manera una mica tangencial. Ell era, per sobre de

tot, una mena de patriarca, l'altaveu de molts catalans que no tenien l'oportunitat d'accedir als mitjans. Joan Oliver n'era conscient, d'això. Per aquesta raó són poques les referències a la seva tasca literària: "La meua gran afecció ha estat el conreu de les lletres, naturalment. Sobretot el conreu d'una certa poesia. Gràcies als versos he pogut superar el veïnatge dels falsos patriotes, dels qui es diuen nacionalistes sense ser-ho, dels filisteus amb petulància i altres espècies similars de la fauna indígena i importada." (EL 9 NOU, 31 d'agost de 1984). Alguna de les entrevistes inclou els records del poeta quan dirigia una companyia de teatre durant la Guerra Civil: "Fins a la Guerra d'Agressió la meua vocació més forta va ser el teatre. Vaig escriure cinc o sis obres i l'any 34 vaig organitzar una companyia de la qual jo era director i empresari. En total vaig perdre uns vint mil duros: aleshores em podia permetre aquest luxe. Durant la guerra vaig escriure quatre farses per als soldats: propaganda antifeixista i humor gruixut. Eren representades en casernes, hospitals i una d'elles (*La fi del cagaelàstics*) al front d'Aragó." (EL 9 NOU, 18 d'agost de 1981).

LA SEVA PRÒPIA IMATGE

La imatge que es fa Joan Oliver d'ell mateix és ben sorprenent quan li recorden tot el que ha fet i el que ha aconseguit: "Sóc modest no pas per virtut, sinó per experiència i perquè conec les meves limitacions. Com a ciutadà i com a escriptor he volgut viure en pau amb la meua consciència i alhora servir el país. Ni popularitat ni universalitat, i ara! La meua recompensa ha estat més que suficient: he pogut comprovar que tinc més de dos mil lectors, és a dir, amics, la majoria desconeguts, i que no esperen de mi sinó les meves paraules. [...] La meua dèria ha estat fer la feina al més ben feta possible, aprendre indefinidament la meua llengua per tal d'escriure-la cada dia una mica millor." (*Diario de Barcelona*, 17 de maig de 1983). En última instància el que queda palès, després de tant comentari fiblador, és la humilitat i la forta personalitat d'un home que va intentar ser íntegre.

LA SEVA ESQUELA

L'escriptor sabadellenc va ser combatut fins al seu últim dies. Quan la mort se'l va endur, ara fa deu anys, a causa d'una greu dolència pulmonar i circulatoria, els seus familiars van intentar aconseguir el seu últim desig: no convertir les seves honres fúnebres en un espectacle. La seva vídua va declarar llavors que Joan Oliver no volia que després de la seva mort fos segregat pels polítics i les institucions. L'escriptor estava obsessionat pel tracte que va rebre el cadàver del seu amic Salvador Espriu.

Foto de família. Joan Oliver, el primer per l'esquerra, amb els seus pares i germans l'any 1919 a Sabadell

Oliver va estudiar als Escolapis de Sabadell. En la foto és el primer per l'esquerra de la fila del mig

De jove, als 17 o 18 anys, Oliver es disfressava amb els amics i feien teatre als jardins de casa seva. És el primer de l'esquerra amb el barret i l'escombra

A casa seva a Barcelona amb Ferrater i Mora i la seva muller. La dona d'Oliver, Eulàlia Serra, va entrar per demanar si volien prendre alguna cosa i la màquina es va desaparar

Foto de Pere Quart el dia que va fer 40 anys. És de l'any 1940 a Santiago de Xile

Casal Català de Santiago de Xile, 1943. Joan Oliver en un sopar al costat dret de Margarida Xirgu

Sergi Beser, Carles Arias, M. Dolors Huguet, Joan Oliver i Pandolfi. A l'oficina Bonpiani, a Muntaner y Simón de Barcelona l'any 1959

En tornar de l'exili, Oliver va viure en una casa de la Via Augusta de Barcelona. La foto està presa poc després de tornar

El poeta amb Judit, la seva traductora a l'anglès, en una terrassa de Centelles l'any 1974

Pere Quart atenant una entrevista per a la premsa l'any 1965 a la casa de la Via Augusta de Barcelona